

Boekrecensie *Saskia Campert*

Titel: Frans Wittemans, Vrijmetselaar, Theosoof, Rozenkruiser, Martinist en Pacifist
Schrijver: Christian Vandekerkhove
Uitgeverij: Sharanam Books, 2023; het boek (232 pagina's) is op internet te bestellen

Dit recentelijk uitgegeven boek wekt de indruk een biografie van Frans Wittemans (hierna: FW) te zijn. Grotendeels klopt deze aanname. De auteur heeft uitgebreid onderzoek verricht, waarbij hij tal van (ook persoonlijke) archieven raadpleegde en met bekenden van FW sprak. Zo leren we FW (1872-1963) kennen als een prominent lid van de gegoede burgerij in Antwerpen: een charismatische persoonlijkheid, gehuwd, twee dochters, advocaat bij de Antwerpse

Balie, internationaal georiënteerd, spiritueel bevlogen en politiek geëngageerd. Voor lezers die de Belgische 'scene' kennen, zullen veel bekende namen de revue passeren. Het boek verscheen dan ook in twee talen: Nederlands en Frans. Voor de meeste Nederlandse lezers is dit deel van het boek waarschijnlijk minder interessant.

Wat voor mij als Nederlandse lezer bijzonder boeiend was, is de inzicht die wordt gegeven in de wereld van mystieke en spirituele organisaties in de eerste helft van de twintigste eeuw. Tot nu toe had ik niet beseft dat zo'n veelheid aan groepen actief was - en is - naast en vaak ook verbonden met het gebruikelijke kerkelijke leven. Het boek biedt hiervan een gedetailleerd tijdsbeeld.

Lidmaatschap van bijv. de Rozenkruisers, Martinisten, Theosofen en andere mystieke groepen is blijkbaar goed te combineren met het lidmaatschap van een christelijke kerk. Zo lezen we dat FW ondanks al zijn functies en lidmaatschappen in de mystieke wereld, zijn oorspronkelijke verbondenheid met de protestantse kerk behoudt. In 1928 verwisselt hij deze betrokkenheid onder invloed van theosofie voor een lidmaatschap van de Vrij Katholieke Kerk, om in 1938 terug te keren naar zijn protestantse wortels.

Voor de lezers van Theosofia is de nauwe betrokkenheid van FW bij de Theosofische Vereniging hartverwarmend. Nadat in 1899 de eerste Antwerpse loge "Antwerp Lodge" was opgericht, werd in 1910 als tweede "Branche Persévérance/Tak Volharding" door kunstschilder Frans van Halle opgericht. In 1911 werd

FW lid van Persévérance en datzelfde jaar werd hij daar voorzitter, een taak die hij tot zijn dood zou vervullen. In 1929 onderzocht hij de mogelijkheid een Theosofische Orde van Dienst (TOS) op te richten. Jammer genoeg strandde dit project toen bij gebrek aan financiën. In het boek wordt ook uitgebreid aandacht besteed aan de in 1921 opgerichte Monada leefgemeenschap op theosofische basis in Ukkel (Brussel). FW was één van de eerste inschrijvers, maar heeft er zelf niet gewoond. De school van Monada gebruikte de pedagogische methodes van Maria Montessori, die haar pedagogiek had uitgewerkt tijdens haar verblijf in Adyar, waar ze een school oprichtte. In het boek vinden we aardige voorbeelden over het leven op Monada. De economische crisis was er de oorzaak van dat de leefgemeenschap in 1938 werd opgeheven.

Een rode draad door het boek is de wens van mystieke scholen en spirituele verenigingen om samen te werken ondanks onderlinge verschillen. De oprichting van de federatie F.U.D.O.S.I. (Federatio Universalis Dirigens Ordines Societatesque Initiationes) in 1934 was hiervan een voorbeeld. De eerste wereldoorlog en de aanloop naar de tweede wereldoorlog verstevigde de wens tot verbroedering. In januari 1940 schreven Europese en Amerikaanse Imperators van de F.U.D.O.S.I. aan Hitler, Lebrun, Mussolini, George VI en Roosevelt om hen uit te nodigen hun geschillen door arbitrage op te lossen. Het mocht niet baten, zoals wij weten. De federatie werd in 1945 opgeheven.

Het boek besluit met vijfenveertig door FW geformuleerde 'Woorden van Wijsheid'. Niet toevallig lezen we hier:

Verhef uw zielezang als een fresco, zich onder de machtige tonen van de Muziek der Sferen ontwikkelend, maar spreek er niet over aan de doven, evenmin dat gij tot de blinden spreken zult over het aangezicht Gods, dat gij tot in de lach der bloemen ontdekt.

Hoe dan ook, mij heeft het boek veel geleerd. Bijkomend, maar niet te versmaden voordeel is dat het in een duidelijk lettertype op mooi papier is gedrukt.

Saskia Campert

